

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2013. Bu gayriresmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2013. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2013. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Irk ayrımcılığı

Nisan 2013

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

İrk ayrımcılığı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") 3. Maddesi (İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele Yasağı)

35 Doğu Afrikalı Asyalı / Birleşik Krallık

06.03.1978 (Avrupa İnsan Hakları Komisyonu kararı)

Eski Britanya sömürgelerinde (Kenya, Uganda ya da Tanzanya) ikamet eden Asya kökenli kişilerin Birleşik Krallığa kabulü ya da Birleşik Krallıkta kalma izinleri konusundaki kısıtlamalar.

Komisyon, başvuranlar müteakiben Birleşik Krallığa kabul edildiği için başka bir işleme gerek olmadığına hükmetmiştir. Ancak; başvuranların Sözleşme'nin 3. maddesi (insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı) uyarınca "ikinci sınıf vatandaş" muamelesi gördükleri şeklindeki şikâyetine ilişkin olarak Komisyon, ırk temelli ayrımcılığın bazı durumlarda aşağılayıcı muamele teşkil edebileceğini tespit etmiştir.

Kıbrıs / Türkiye

10.05.2001 (Büyük Daire)

Kıbrıs topraklarının bölünmesinden bu yana kuzey Kıbrıs'taki duruma ilişkin olarak 1994 yılında Kıbrıs tarafından açılan bu devletlerarası davada Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir: "incelenen dönemde ayrımcı muamele, aşağılayıcı muameleye varan bir

ciddiyet kazanmıştır" (§ 310). Karpaz Rum nüfusunun yaşamak zorunda kaldığı şartlar küçük düşürücü olup, fertlerinin insanlık onuruna saygı duyulması fikrini ihlal etmiştir.

Mahkeme, Karpaz Rumlarına karşı "bu sınıfa ait olmaları nedeniyle" uygulanan ayrımcılığın, yalnızca "onları Kıbrıs Türk nüfusundan ayıran özelliklere, yani etnik köken, ırk ve dinlerine bağlı olarak" açıklanabileceğine karar vermiştir.

Hakların Kötüye Kullanılması (Sözleşme'nin 17. Maddesi)

Glimmerveen ve Hagenbeek / Hollanda

11.10.1979 (Komisyon kararı)

Başvuranlar, ırk ayrımcılığına teşvik ettiği düşünülen el ilanlarını dağıtma amacıyla bulundurmaktan mahkûm edildiklerinden ve belediye seçimlerinde aday olmalarının engellendiğinden şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar Sözleşme'nin 10. maddesi (ifade özgürlüğü hakkı) ve Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesini (serbest seçim hakkı) ileri sürmüşlerdir.

"Başvuranlar [Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini] kullanarak söz konusu Sözleşmeye aykırı faaliyetlerde bulunmayı" yani "ırk ayrımcılığını körükleyen fikirler yaymayı amaçladıkları" için başvuru kabul edilemez bulunmuştur.

Diğer Maddelerle Bağlantılı Olarak Sözleşme'nin 14. Maddesi (Ayrımcılık Yasası)

Sözleşme'nin 14. Maddesi: "Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."

Göçmenlik

Abdulaziz, Cabales ve Balkandali - Birleşik Krallık

28.05.1985

Söz konusu tarihte yürürlükte olan göçmenlik kuralları uyarınca başvuranların Birleşik Krallıkta kanuni ve daimi olarak ikamet ediyor olmalarına rağmen, başvuranların kocalarına Birleşik Krallıkta kalma ya da Birleşik Krallıkta eşleriyle birleşmelerine izin verilmemiştir. Sırasıyla Hindistan, Filipinler ve Mısır kökenli olan başvuranlar dolayısıyla cinsiyet ve ırk temelinde yapılan bir ayrımcılık uygulamasının kurbanları olduklarını iddia etmişlerdir. Abdulaziz, Portekiz uyruklu olan kocasıyla Birleşik Krallıkta bir ziyaretçi olarak yaşarken tanışmıştır. Cabales, Filipinler'de tatildayken kocasıyla tanışmış ve evlenmiştir. Balkandali'nin kocası, Türkiye uyruklu olup, kendisi bir ziyaretçi olarak (daha sonra öğrenci olarak) Birleşik Krallıkta yaşarken Balkandali'den çocuğu olmuş ve onunla evlenmiştir.

Mahkeme, cinsiyet temelli ayrımcılık sonucu (erkek ve kadın göçmenlerin buldukları ülkelerin vatandaşı olmayan eşlerinin ülkeye girmesine veya ülkede kalmasına izin verilme bakımından farklı muameleye tabi tutulması) Sözleşme'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak 14. maddesinin (ayrımcılık yasağı) ihlal edildiğini tespit etmiş; ancak ırk temelinde ayrımcılık yasağı ihlalinin bulunmadığına hükmetmiştir.

Yaşam Hakkı, Aşağılayıcı Muamele ve Irk Farkının Gözetildiği Polis Soruşturması

Nachova ve Diğerleri / Bulgaristan

06.07.2005 (Büyük Daire)

Başvuranlar, Roman kökenli kişilere karşı önyargının ve düşmanca tutumların, 21 yaşındaki iki yakın akrabalarının kendilerini tutuklamaya çalışan bir askeri inzibat memuru tarafından ölümcül şekilde vurulmasına yol açan olaylarda önemli rol oynadığını iddia etmişlerdir.

Yetkililerin ölümlere yol açan olayların arka planında ırk temelli önyargıların olup olmadığını araştırmaması nedeniyle Sözleşme'nin 2. maddesi ile bağlantılı olarak 14. maddesinin ihlal edildiğine hükmedilmiştir.

Roman ve Gezginlere karşı ayrımcılık için "Romanlar ve Gezginler" tematik bilgi notuna bakınız (özellikle, ırk farkı gözetilen polis soruşturmasına ilişkin olarak 3. sayfa ve eğitim hakkına ilişkin olarak 5. sayfa).

Osman / Bulgaristan

16.02.2006

Türk etnik kökenli Bulgar vatandaşlarının tahliyesi.

Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir (aşağılayıcı muamele / soruşturma).

Sözleşme'nin 14. maddesi ihlal edilmemiştir: Polis tarafından dile getirilen ifadelerin açıkça hakaret içerikli ve dolayısıyla kabul edilemez olmasına rağmen, söz konusu ifadeler Mahkeme'nin başvuruların şikâyet ettiği şiddet eylemlerinin arka planında ırk temelli önyargıların olduğu kararına varmasını sağlamamıştır.

Turan Çakır / Belçika

10.03.2009

Başvuranın ırk temelli önyargılara bağlı olarak, tutuklanması esnasında ve polis tarafından gözetiminde tutulduğu sırada kötü muameleye maruz kaldığı doğrultusundaki iddialar.

Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir (aşağılayıcı muamele / soruşturma).

Belçika yetkililerinin polis memurlarının ayrımcı davranışlarını incelemek üzere gerekli tüm tedbirleri yerine getirmemeleri nedeniyle Sözleşme'nin 14. maddesiyle bağlantılı olarak 3. maddesi ihlal edilmiştir.

Mižigárová / Slovakya

14.12.2010

Roman adamın polis sorgusu sırasında ölmesi. Kişi polis yüzbaşısının beylik tabancası ile karnından vurulmuş ve soruşturma sonucunda kişinin zor kullanarak yüzbaşından silahını aldığına ve kendini vurduğuna karar verilmiştir.

Sözleşme'nin 2. maddesi ihlal edilmiştir (ölüm / soruşturma).

Sözleşme'nin 14. maddesi ihlal edilmemiştir. Mahkeme nesnel delillerin, olayın arka planında ırkçılığın mevcut olduğunu ortaya koyacak derecede güçlü olduğuna ikna olmamıştır.

Fedorchenko ve Lozenko / Ukrayna

20.09.2012

Başvuranlar yüksek rütbeli bir polis memurunun Fedorchenko'yu tehdit ettiğini, ona vurduğunu ve ardından evini ateşe verdiğini iddia etmişlerdir. Başvuranlar Sözleşme'nin 2. maddesine (yaşam hakkı) dayanarak, yangında beş yakınlarının öldüğünden ve Devlet yetkililerinin ölümlerin gerçekleştiği koşullara ve rütbeli polisin kundaklama saldırısıyla bağlantısına ilişkin etkin soruşturma yapmadığından şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar Sözleşme'nin 14. maddesini ileri sürerek, suçun arka planında Roman kökenli olmaları nedeniyle ırkçılığın bulunduğunu iddia etmişlerdir.

Sözleşme'nin 2. maddesi ihlal edilmiştir (soruşturma)

Sözleşme'nin 2. maddesi ihlal edilmemiştir (ölüm)

Sözleşme'nin 2. maddesiyle bağlantılı olarak 14. maddesi ihlal edilmiştir (soruşturma)

Serbest Dolaşım Özgürlüğü

Timishev / Rusya

13.12.2005

Başvuranın Çeçen etnik kökenli olması nedeniyle Kabardino-Balkarya topraklarına girişine izin verilmemesi.

Sözleşme'ye Ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesiyle (serbest dolaşım özgürlüğü) bağlantılı olarak Sözleşme'nin 14. maddesi (ayrımcılık yasağı) ihlal edilmiştir: Başvuranın serbest dolaşım hakkının sadece etnik kökeni nedeniyle kısıtlanmasından dolayı bu uygulama farkı, ırk ayrımcılığı teşkil etmiştir.

"Bir kişiye, diğerlerinin yanı sıra etnik kökeni nedeniyle yapılan ayrımcılık, bir tür ırk ayrımcılığıdır. Irk ayrımcılığı, ayrımcılığın insanları özellikle inciten bir türü olup, tehlikeli sonuçları nedeniyle yetkililerin özel önem vermesini ve güçlü bir şekilde tepkide bulunmasını gerektirmektedir. Bu nedenle yetkililerin kendilerine elverişli olan her türlü imkânı kullanarak ırkçılıkla mücadele etmeleri ve farklılıkların bir tehdit olarak değil, bir tür zenginlik kaynağı olarak görüldüğü demokratik toplum vizyonunu güçlendirmeleri gerekmektedir (*Nachova ve Diğerleri / Bulgaristan; Timishev / Rusya*). Mahkeme ayrıca,

tamamen ya da büyük oranda kişinin etnik kökenini temel alan muamele farkının, çoğulculuk ve farklı kültürlere saygı ilkeleri üzerine kurulu olan çağdaş demokratik toplumlarda nesnel olarak gerekçelendirilemeyeceğine hükmetmiştir (*Timishev*, § 58; *D.H. ve Diğerleri / Çek Cumhuriyeti*, § 176).¹

Bu tür konulardaki ispatlama yükümlülüğüne ilişkin olarak Mahkeme, başvuran tarafından uygulama farkı olduğu gösterildikten sonra uygulama farkının haklı bir gerekçesinin olup olmadığını kanıtlamanın Hükümet'in görevi olduğunu belirtmiştir (*Timishev*, § 57).

Serbest Seçim Hakkı

Aziz / Kıbrıs

22.06.2004

Kıbrıslı Rumların seçmen kütüğünde Kıbrıslı Türklere yer verilemeyeceği gerekçesiyle başvuranın milletvekili seçimleri için seçmen kütüğüne kaydedilmemesi.

Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesi (serbest seçim hakkı) ile bağlantılı olarak Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlali: Muamele farklılığı, başvuranın Kıbrıs Türkü olmasından kaynaklanmıştır ve özellikle kendi durumundaki Kıbrıs Türklerinin hiçbir milletvekili seçiminde oy kullanamadıkları göz önünde bulundurulduğunda makul ve nesnel bir biçimde gerekçelendirilememiştir.

Sejdić ve Finci / Bosna Hersek

22.12.2009 (Büyük Daire)

Roman ve Yahudi kökenli kişilerin milletvekili meclisinin Halk Meclisi seçimleri ve Devlet Başkanlığı için aday olamaması.

Başvuranların Halk Meclisine seçilememesi bakımından Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 3. maddesi (serbest seçim hakkı) ile bağlantılı olarak Sözleşme'nin 14. maddesi ihlal edilmiştir.

¹ [Sampanis ve Diğerleri / Yunanistan](#) (5 Haziran 2008 tarihli karar): Mahkeme, Roman kökenli olmalarından dolayı başvuranların çocuklarına eğitim verilmemesi ve sonrasında bu çocukların özel sınıflara yerleştirilmesi dolayısıyla Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesiyle bağlantılı olarak Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Başvuranların Devlet Başkanlığına seçilememesi bakımından Sözleşme'ye Ek 12 No.lu Protokol'ün 1. maddesi (ayrımcılığın genel olarak yasaklanması) ihlal edilmiştir.

Mahkeme, "kurucu halklara" (Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırlar) mensup olmayan toplulukların tümüyle dışlanmasına doğrudan yol açmayan bir erk paylaşımı mekanizması bulunduğuna hükmetmiştir.

"Sözleşmenin 14. maddesi "Sözleşme'de öngörülen hak ve özgürlüklerin" kullanılmasındaki ayrımcılığı yasaklarken, Sözleşme'ye Ek 12 No.lu Protokol'ün 1. maddesi bu korumanın kapsamını "yasalarla belirlenen her türlü hakkı" içerecek şekilde genişletmektedir. Dolayısıyla Sözleşme'ye Ek 12 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ayrımcılığa genel bir yasak getirmektedir. Mahkeme ilk kez *Sejdić ve Finci* kararında bu hükmün ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Adil Yargılanma Hakkı (Sözleşme'nin 6 § 1 Maddesi)

Remli / Fransa

23.04.1996

Cezayir kökenli başvuran, jüri üyelerinden biri kendisini ırkçı ilan ettiği için yargılamasının adil olmadığını iddia etmiştir.

Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ihlal edilmiştir: "Sözleşme tüm ulusal mahkemelere, bariz bir şekilde haksız sayılmayacak şekilde tarafsızlıklarına itiraz edilmesi durumunda, oluşumları itibariyle 'tarafsız bir mahkeme' olup olmadıklarını kontrol etme yükümlüğü getirmesine" (§ 48) rağmen Ağır Ceza Mahkemesi, tarafsız bir mahkeme olduğunu teyit etmemiştir.

Gregory / Birleşik Krallık

25.02.1997

Afrika kökenli başvuranın yargılaması sırasında jürinin ırkçılığına maruz kaldığı ve bu bağlamda ayrımcılığa uğradığı doğrudan iddialar.

Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ihlal edilmemiştir: Yargıç "mahkemenin Sözleşme'nin 6. maddenin 1. fıkrasının anlamı dahilinde tarafsız bir mahkeme olarak kurulup kurulmadığını kontrol etmek üzere yeterli girişimlerde bulunmuş" ve "bu bağlamda kuşkuları gidermek amacıyla yeterli güvence" vermiş (özellikle "jüriye sıkı bir şekilde ifade edilmiş yeniden yönlendirme") ve sonuçta "herhangi bir önyargı riskinin etkin bir şekilde devre dışı bırakıldığını" makul şekilde değerlendirmiştir.

Sander / Birleşik Krallık

09.05.2000

Asya kökenli olan başvuran ırkçı bir jüri tarafından yargılandığından şikâyet etmiştir.

Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası (adil yargılanma hakkı) ihlal edilmiştir: Bir jüri üyesinin yargılama sırasında hakime gönderdiği bir notta belirtilen iddialar (açık bir şekilde ırkçı yorum ve şakalarda bulunan diğer jüri üyelerinin tarafsız olamayacağı korkusunu ifade eden) başvuranın ve nesnel herhangi bir gözlemcinin, mahkemenin tarafsızlığı konusunda meşru kuşuklara kapılmasına yol açacak düzeyde olup, ertesi gün jürinin tüm üyeleri tarafından topluca imzalanan yazı ya da hakimin jüriye tarafsız olma görevini hatırlatıcı uyarısı söz konusu kuşkuları giderememiştir.

Derdest davalar

Abdu / Bulgaristan (başvuru no. 26827/08)

Eylül 2010'da tebliğ edilmiştir.

Sudan kökenli bir siyasi mülteci olan başvuran, "dazlak" olarak nitelediği iki adam tarafından Sofya'da bir sokakta uğradığı ırkçı saldırının mağduru olduğunu iddia etmektedir. Yetkililer, kavganın başvuran ve arkadaşı tarafından değil, bahsi geçen iki adam tarafından başlatıldığının ve başvuranı hedef alan şiddet eyleminin ırkçı dürtülerle yapıldığının kanıtlanmadığı gerekçesiyle ceza yargılamalarını başlatmamışlardır.

Başvuran Sözleşme'nin 3 ve 14. maddelerini ileri sürerek, yetkililerin saldırıda ırkçı dürtü olup olmadığını araştırma yükümlülüklerini yerine getirmediğini ve soruşturma başlatılmamasının ardında da ırkçı bir dürtü olduğunu iddia etmektedir.

Bağlantılı temalar

İfade Özgürlüğü (Sözleşme'nin 10. maddesi) ve Irkçılık

Diğer pek çok dava arasında aşağıdaki iki karar özellikle önemlidir:

Jersild / Danimarka

23.09.1994

"Greenjackets" (Yeşil Ceketliler) adında radikal gençlerden oluşan bir grubun üyeleriyle yapmış olduğu bir televizyon röportajından sonra gazetecinin mahkûm edilmesi.

Sözleşme'nin 10. maddesi (ifade özgürlüğü) ihlal edilmiştir.

Féret / Belçika

16.07.2009

Ulusal Cephe (Front National) siyasi partisinin genel başkanı olan başvuranın, seçim kampanyası sırasında parti tarafından dağıtılan el ilanlarıyla ilgili yapılan şikâyet üzerine halkı ayrımcılık ve nefrete teşvik etmekten mahkûm edilmesiyle ilgili olarak [Sözleşme'nin 10. maddesi ihlal edilmemiştir](#).
